

שבת

1294 / בשבתו

כרשת בראשית
תש"ע

כ"ט בתשרי, 17.10.09
השנה העשרים ושבע

זמני השבת
כניסה יציאה

חיפה 16:44 17:50
גולן 16:50 17:55
תל-אביב 16:55* 17:51
ירושלים 16:34* 17:49
באר שבע 16:46 17:51
אילת 16:55 17:51

שבת מברכים:
ראש חודש מר-חשוון
בימים א'-ז'
המולד: יום א' שעה
26, 10 דקות ו-26
שניות

גל אורן ניהול מסחר: 052-4295209
לפרסום מודעות:

כתיבה ועריכה:
מכון 'צומת'

מייסודה של:
הסתדרות הפועל המזרחי

בראון דסברג

קצר ולשולחן

נסינו של אדם הראשון עדיין ממשיך ...

פעמים רבות, כשהאדם המודרני והאינטליגנט נפגש עם אחד מציוויי ה' שלא מתיישבים על שכלו ודעתו. זוהי אחת מההתלבטויות הקשות של האדם האם להישמע לציווי ה', גם כאשר הוא נראה בעינינו לא הגיוני, או לנהוג ע"פ דעתנו בניגוד לציווי ה'. **רש"י הירש** אומר, שנסינו של אדם הראשון חוזר אל כל אדם בכל זמן. אכילה מעץ הדעת היא מטאפורה להתנהגות ע"פ דעתנו האישית. הימנעות מאכילה זו היא ההתנהגות של עובדי ה'. המסקנה של ההתלבטות ידועה: מי שאוכל מעץ הדעת, בסופו של דבר מגורש מגן עדן, לעומת זאת "משפטי ה' ... מתוקים מדבש ונופת צופים".

איך היה נראה הנחש לפני החטא?

נאמר במדרש "לקח טוב": "הוא תנין הוא נחש", וכן רש"י מפרש את הפסוק "יהי לתנין" - נחש. באמת, התיאור "על גחונך תלך" מתאים יותר לתנין מאשר לנחש, שכן הנחש זוחל ולא הולך, ואילו התנין הולך על רגליו, אך עדיין נמצא על גחונו. עכשיו דמיינו כיצד היה נראה אותו נחש קדמוני (תנין) בטרם הלך על גחונו, כאשר היו לו רגלים ארוכות...

כיצד פתר הקב"ה את בעיית הרווקים?

אם מבחינה סטטיסטית יש בערך אותה כמות של גברים ונשים, אזי בעידן שבו גבר יותר מאשה אחת, נשארו גברים רבים ללא אשה כלל! בעיה זו פותר **מלבי"ם** ע"פ הפסוק: "ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם"; במקום שבו כל גבר נושא מספר נשים - נולדות יותר נשים מגברים; ובמקום שבו כל גבר נושא אשה אחת - הטבע מתאים את עצמו, ונולדים מספר דומה של גברים ונשים. מאז שלמך נשא שתי נשים, ובעקבותיו גם שאר האנושות. התחילו להיוולד יותר בנות. חכמי הטבע שלנו לא יכולים לסתור טענה זו בדרך אמפירית, מכיוון שהיום לא קיימת מציאות כזו. הקב"ה דואג שלא יוותרו לבד רווקים ורווקות, אולם בימינו, כאשר יש (פחות או יותר) אותו מספר של רווקים ורווקות - עלינו המלאכה לגמור.

שר האוצר שיהן שלוש קדנציות,
בשלושה מקומות שונים, בעמ' 6

רנסנס הפייטנות. האם תחזור
העטרה ליושנה? בעמ' 3

משו"ת בארץ

הרב רא"ם הכהן
ראש ישיבת עתניאל ורב הישוב

תרומת אברים ותחיית המתים

שאלה: האם תרומת אברים לאחר המוות נוגדת את האמונה בתחיית המתים?

תשובה: כיום, המניע המרכזי שבגללו נמנעים יהודים מלתרום אברים לאחר המוות הוא חוסר בהירות ביחס לאמונה בתחיית המתים. לפיכך, ננסה לבאר בקיצור רב את היסודות של אמונה זו; שיסודותיה מוסכמים על הכל. האמונה בתחיית המתים הינה יסוד גדול של אמונת ישראל והיא מתוארת בספר דניאל (יב,ב) "ורבים מישני

הארץ יקיצו אלה לחיי עולם" ובספר ישעיהו (כז,יט) "יחיו מתים נבלתי יקומו הקיצו ורננו שכני עפרי", לפי אחת הדעות בגמרא גם "חזון העצמות היבשות" שבספר יחזקאל מתאר את תה"מ. על חשיבות של האמונה בתה"מ אנו למדים מכך שהיא תוקנה לחתום

את ברכת גבורות. גם הרמב"ם ראה באמונה זו יסוד ועיקר ובהקדמה לפרק חלק הוא כותב "ותחיית המתים יסוד מיסודות תורת משה, אין דת ולא דבקות בדת יהודית למי שלא יאמין זה", ובהמשך הוא מונה אמונה זו כעיקר הי"ג. כאמור לעיל, בפרטי תחיית המתים ישנן מחלוקות בין הרמב"ם לרמב"ן וחכמי הקבלה, אך על עצם האמונה שתשוב הנפש אל הגוף אין חולק.

האמונה בתה"מ היא אמונה בדבר שאינו על דרך הטבע, ובלשון הרמב"ם "אמונה במופת". ברם, אין האמונה בתה"מ כוללת את הרעיון כי הגוף שלפני המוות יקום, שהרי ברור שהגוף נרקב באדמה "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", וכפי שניתן לראות בעין. ודווקא המופת הגדול הוא שהגוף שהתפרק יבנה מחדש בדרך נס. יותר מכך, הרמח"ל בספרו "דרך הי"ג" (א,ט) מסביר כי התפרקות הגוף היא חלק הכרחי מן הנס "...ולא תוכל הנשמה לזכך הגוף אלא אחר שתצא ממנו תחילה וימות הגוף ויפסד ואז יחזור ויבנה מחדש" ובהמשך דבריו "ונהנה הגוף צריך שיחזור ליסודו ותיפרד הרכבתו ותיפסד צורתו".

במדרשים מבואר כי הקימה לתחייה אינה תלויה בגוף כולו, אלא רק בעצם קטנה "לוז" שמה. וכך הוא, למשל, במדרש ויקרא רבה (פרשה יח) "אדריינוס שחיק עצמות שאל את ר' יהושע בר חנינא אמר לו מהיכן הקב"ה מציץ

את האדם לעתיד לבא? אמר לו מלוא של שדרה" על תכונותיה המיוחדות של העצם, שמתקיימת גם כשהגוף מתכלה, מספר המדרש "נתנו במים

ולא נמחה טחנו בריחים ולא נטחן נתנו באש ולא נשרף נתנו על הסדן והתחיל מכה עליו בפטיש נחלק הסדן ונבקע הפטיש ולא הועיל ממנו כלום". המשנה ברורה (סימן ש) מביא בשם קדמונים כי עצם זו אינה נהנית אלא מאכילת סעודת מלווה מלכה. בספרות השו"ת שימש קיומה של עצם זו מקור החיוב לקבורת אפר של יהודי, שכן ממנה יחיו המתים אפילו אם גופם נשרף כליל.

האם ניתן להעלות על הדעת שבתחיית המתים לא יקומו יעקב אבינו ויוסף הצדיק שנחטפו במצרים, ובחניטה היו מחסרים אברים: האם מתקבל על הדעת שרבי חנינא בן תרדיון, שנשרף

וספר תורה עמו, לא יקום בקץ הימים, הוא וכל הרוגי ושרופי מלכות שבכל הדורות? בוודאי שהם יקומו שלמים ברמ"ח אברים וש"ס"ה גידים. ברור שאם ביכולתו של הקב"ה להחיות מתים יש ביכולתו לחדש את האברים לעפר.

רס"ג באמונות ודעות (מאמר ז) כותב: מי שימות מהם והוא סומא או מבוטל מאבריו או בשאר הפגעים והמומין מה יהיה מענינו? ...ואחר כך ירפאהו הבורא ותהיה אות גמורה, כמ"ש רז"ל עומדין במומן ואחר כן מתרפאין, ועל כן הקדים אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא. וכבר אמרו אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם (ישעיה לה,ה-ו).

ברור שאין כל מקום להימנעות מהצלת חיים בשל גרסה פרימיטיבית של האמונה בתחיית המתים. הצלת נפשות היא מצווה גדולה שהרי כל המציל נפש אחת כאילו הציל עולם מלא; ובודאי מי שבמיתתו הציל חיים, וכן המשפחה שקיבלה את ההחלטה לתרום את אברי המת, זכותם רבה ועליהם נאמר "יש קונה עולמו בשעה אחת".

הרב רא"ם הכהן:

Reem.hacohen@gmail.com

כשהעוד פגש בגיטרה

אליסא שוויקה (30) מנגן בעוד ובגיטרה, שוחר מוסיקה ערבית-קלאסית. גדל בירושלים, למד בנתיב מאיר וכישיבת ההסדר בעתניאל. שירת בצנחנים ולמד עיצוב תעשייתי. תושב מכובא ביתר.

מה גדלנו. זה בוער בעצמותיו עד היום. אני לא חושב שזה אפשרי ללמד פיוטים בישיבות: לדעת לשיר פיוט זה להכיר סולמות חדשים ושונים, להכיר אינטימית את הטקסט וזה, בעיקר, לגדול על ברכי הצלילים האלו.

כיצד אתה מתייחס לערנה לה זוכה הפייטנות?

אין ספק שזו התחלה של תיקון גדול. פסטיבלי הפיוט הפכו להיות פופולאריים מאד. מבחינתי זאת חוויה מיוחדת שהעולם גילה את הפיוט, שאנשים גילו עולם עמוק ועשיר. אני שמח על העניין של אנשים פרטיים וגם של מוסדות גדולים שהפכו את הפסטיבליים האלו לבני בית אצלם. אבל דווקא בגלל שאני מכיר את עולם הפיוט מקרוב, אני מצר על

הבורות שעדיין ישנה. קשה לתרגם את המוסיקה לכלים מערביים. לאחרונה הרבה אמנים ויוצרים חוזרים למקור, אבל יש משהו שעדיין לא שלם עד הסוף. בגלל שהסולמות מורכבים ויש הרבה ניואנסים, מוסיקאים עם רקע מערבי מאבדים משהו. אם אתה בא לנגן פיוט בליווי אקורדים, אתה מאבד את רבעי הטון שיש בסולם המקורי ומפסיד את הדקויות, שרק מי שמכיר ומורגל בפיוט, שם לב אליו. האוזן המערבית לא תמיד מבינה את הרבגוניות העדינה, לכן מוסיקה ערבית נשמעת לכולם אותו דבר. אוזן מערבית רגילה למינור ומז'ור, ולא רגילה לשמוע רבעי טון, לכן כל הסלסולים יכולים להישמע זהים או כזויף. כמאוזן, אני מרגיש את עצמי בצד של הקהל לא של היוצר, ולהפתעתי אני מרגיש לעיתים תייר בקרב עולם המוסיקה של הרוק הפיוטי.

איך אתה חושב להעביר את הנכסים המוסיקליים הלאה לילדים?

שאלה קשה. ביישוב ממנו באה אשתי יש בית כנסת קטן שהוא ברובו חלבי, ואני מתפלל שם בימים נוראים. אני תמיד נדהם שדווקא אני, צעיר יחסית במניין, מכיר את רוב המנגינות וסדר התפילה, בעוד שהרבה מהמבוגרים יותר מתגעגעים למסורתם ולא זוכרים מספיק כדי לשמר אותה. אני משער שזה נובע מהסיבות שהזכרתי קודם. אני מניח שלא יהיה קל להעביר את זה הלאה במציאות של ילדים שגדלים רחוק מהבית. הילד שלי יכול ללכת לתפילה אחת עם אשתי בבית כנסת אשכנזי-אמריקאי, ולתפילה אחרת איתי בבית כנסת החלבי שממול, ולהכיר את התפילות של המזרח והמערב. כשהוא נולד אבי קנה לו את 'הספר האדום', ואני רק יכול לקוות שהאוזן שלו תקלוט ותשמר את האוצרות הללו.

גדלת בבית של יוצאי ארם-צובא (חלב) לקול צלילי פיוטים ושירת הבקשות. כיצד החינוך המוסיקלי הזה השפיע על התפיסה המוסיקלית שלך?

החינוך המוסיקלי האמיתי הונחל בבית סביב שולחן השבת ובבית הכנסת. כילדים, אבא שלי (פרופי יעקב שוויקה, מייסד פרויקט השו"ת ואוצר מילון 'רב מילים') היה נוהג להעיר אותנו מדי פעם בשבת לפנות בוקר לשירת הבקשות בבית הכנסת עדס. הוא קנה לכל אחד מהילדים את מה שכינינו 'הספר האדום' - או בשמו המלא: 'שירי ושבתה הלל וזמרה', שמכיל כ-800 פיוטים. בתור ילד קטן, כשאחי הגדולים שרו סביב שולחן השבת, ישבתי בסלון ושיחקתי בלגו. קלטתי המון פיוטים מאותה תקופה,

וכשהתברתי הייתי המום לגלות כמה הרבה למדתי דרך האזנה. גדלתי על משהו שבא מהפנים המשפחתי, מהבית. מצד אחד הפיוט והנגינה בעוד היו שייכים לעולם המסורתי של הבית, ומצד שני הגיטרה ומוסיקת הרוק היו שייכים לעולם שבחוץ. לקח לי הרבה זמן לחיות עם שניהם בהרמוניה. כנער, החבריה היו יושבים עם גיטרה מסביב למדורה והעוד לא היה בכלל אופציה. זה היה מחוץ למשחק ואפילו מבין.

מדוע לדעתך פיוטים לא חדרו לקאנון המוסיקלי הישראלי כמו החזנות, למשל?

זה קשור בגורמים תרבותיים והיסטוריים שונים, אבל בקצרה ניתן לומר שחוסר ההיכרות והבורות הם תוצר של התעלמות רבת שנים מתרבותם של יוצאי מדינות ערב. אני, כמו כל חבריי הלכתי ללמוד בישיבה תיכונית פנימייתית, ובשבתות בישיבה שרנו מתוך הרפרטואר האשכנזי שיש בו כמה עשרות מזמורי שבת קבועים פחות או יותר. ככה היה מקובל, שירים ספרדיים לא היו קיימים. היו ישיבות שמדי פעם היו שרים כמה שירי ספרדי מחמד' כמו 'חביבי או 'שבחי ירושלים'. בבית, השירה סביב שולחן השבת היתה קשורה לזמנים ולעונות. לכל אירוע, חג, שבת מיוחדת, או אפילו לזמן ירידת הגשמים, יש את הפיוט והמקאם (סולם ערבי בסיוף) שלו. בימים הנוראים, עמוסי הפיוטים, התלמידים נדרשו להישאר בישיבות שלהם, וכך נערים איבדו את הקרבה לבית הכנסת ולבית שסיפקו את המסורת המשפחתית-קהילתית ואת הלמידה הייחודית של הפיוט. אני זוכר איך כל שנה בימים נוראים, כשהיינו חוזרים מבית הכנסת בנוסח ספרדי ירושלמי בו היינו מתפללים, אבא היה מושיב אותנו בבית, פותח מחזור וחוזר איתנו על כל הפיוטים, מתחילה ועד סוף, אבל במנגינה שלנו, עליה הוא גדל. כמו להזכיר לעצמו ולנו מי אנחנו, מאיפה באנו ועל

		פסוקים (21/א) החשיב בשקט אירע קרה			עיר בארץ אוויר, משב (8/ג) "כי ביום..."	מנוסות למך (19/ד)	"והנחש היה ערום מכל חית השדה..." פתרו את התשחף - בהצלחה	
				ויחדול, וינח (2/ב)	מילת שליה (4/ג)			
				מימות השבוע (1/א) שיר לפני השינה	תכה! תרביץ!			
	מנהרות גן עדן (14/ב) בעצמך, בתוך(16/ג)				לעסוק, לעשות (5/ב)	נכרי, לא מוכר		
						בן ובת (27/א) (5,3)		
			בשברכם, בשבילכם			"ואת כל נפש החיה ..."		

את פתרון החידה תוכלו למצוא באתר צומת: www.zomet.org.il

מעשרה

הרב יקותיאל
גרעין מרכז נרית מלאכי
ניקוד: ישראל אליצור

החל בחסולם.

לפתע שם לב למשהו משונה. בין העגורים האפרים הרבים שהיו לכודים בכלוב המאלתר שלו, הוא גלה גם חסידה לבנה אחת. החסידה הבינה מה צפוי לה בעוד רגעים אחדים, והיא החלה להתחנן על נפשה: "אנא ממך, אדון נכבד, הרי רק חסידה אני! האם אינך יודע שחסידות לא גורמות נזקים לשדות! מילא שאתה נלחם בעגורים, אך מה יש לך נגדי? אני לא אוכלת לך שום דבר! וגם אם אוכלי נקרתי קצת באיזה קלח תירס או שנים, האם בגלל זה נגזר דיני למוות? אני, החסידה, האם אמונה אני להלבד בידי אפר כאלו הייתי עוף מוזיק בן מוזיקים: זה לא הגיוני ולא הגוני!"

כך המשיכה החסידה להתחנן על נפשה. אך האפר שלנו לא התרשם במיוחד מדבריה. "אם את כה צדיקה, מדוע בכלל היית שם? למה התחברת אל העגורים המזיקים ולא אל החסידות הידועות? האם התעופפת בשדות שלי וצמת כל היום? הרי ברור שאם התחברת אל העגורים אז גם למדת ממעשיהם, ונקרת בתירס ובירקות שלי ביחד אתם! אוי לרשע ואוי לשכנו! מי שצדיק צריך להתחבר לחברים מתאימים, אך מי שמסתובב עם חברים קלוקלים, אל יתפלא אם יענש ביחד אתם!"

***

ספור זה הוא כמובן משל. מי שצדיק צריך למצוא לו את חבריו המתאימים, אך מי שמסתובב עם חברים קלוקלים אל יתפלא אם ילמד ממעשיהם, ויום אחד גם יענש ביחד אתם.

(עפ"י משלי איזופוס)

לתגובות והצעות לסיפורים:
yikhat1@smile.net.il

אוי לרשע ואוי לשכנו

יונתן האפר סקר את שדותיו בשמחה. מהמקום בו עמד יכול היה לראות למרחק גדול, והוא נהנה להתבונן בשדות המשטרעים לרגליו ונותנים יבולם בעין פה. הנה השדות הזוהבים ובהם החטה שהבשילה, והנה גם השורות הארוכות של שיחי העגבניות האדומות. מהצד השני יכול היה לראות את השיחים הגבוהים של התירס המלבלב והקלחים של התירס מבצבצים מבין העלים. שנה מצלחת היתה זו, ויונתן הודה לה על ההצלחה שהאירה לו פנים, והיה מרצה ממשעה ידיו.

אך מה זה! מה רואות עיניו! להקה אדירה של עגורים החשיכה את השמים והתקרבה לעברו. אוי! רק לא זה! כשהעגורים נכנסים לשדה מי יודע מה ישאר אחריהם? העגורים נוהגים לאכל ולזלל מכל ירקות השדה, ולהקה בזאת עלולה להשמיד עמל של שנה שלמה!

יונתן נסה לגרש את הלהקה. הוא צעק ונפנף בנדיו והשמיע קולות משונים. אך כל זה הועיל רק קצת. יונתן נכנס ל"מלחמה" של ממש, ואחרי מאמץ ממשך הצליח איכשהו להבריח את הלהקה.

למחרת היום הורה התופעה על עצמה. עם שחר הופיעו העגורים והחלו לאכל בכל פה. גם היום נסה יונתן להבריח אותם, אך גם הפעם בהצלחה חלקית בלבד. היבולים עמדו בסכנה ממשית.

לאחר כמה ימים פאלה החליט יונתן לצאת למבצע חסול. הוא הציב מלכודות רבות, ונסה ללכד את העגורים. לא היה זה פשוט, אך נסיון של שנים רבות נתן את אותותיו, ויונתן התגלה כממחה בלכידת עופות מזיקים. הוא הצליח במשימה ואכן המוני עגורים נלכדו בידו. בלית ברירה הוא

ועכשיו נבדוק **למה כן** יאה השם "ראשון לציון" למקום, שהרי בכל זאת יש לו זכות ראשונים בכמה וכמה תחומים:

א. אנשי המושבה היו מבשרי "**העלייה הראשונה**". בוודאי תשאלו: הכיצד? הרי זה עתה הזכרנו הרבה עליות, שקדמו ל"עלייה הראשונה"? אכן, נכון הדבר, אך לא לחינם נקבע לתנועת העלייה הזו שם ראשונים. משום שלראשונה מאז חורבן בית שני זרמו לארץ גלי עליה רצופים שנמשכו 20 שנה, שהביאו בכנפיהם רבבות אדם, אשר הכפילו את מספר היהודים במולדת. חלוצים אלו הקימו 23 מושבות חקלאיות חדשות, הפיחו רוח חיים בערים הוותיקות והחיו את השפה העברית. והנה הראשונים לאנשי "העלייה הראשונה" היו חלוצי ראשון לציון.

ב. זו **המושבה הראשונה שהקימו עולים**, אשר הגיעו מן הגולה ארצה כדי לעבוד את אדמתה (1882).

ג. בִּמְקוֹם נוסדו **בית הספר העברי** הראשון, שנקרא "חביבי" (1885) וכן וגן הילדים העברי הראשון (1895).

ד. בראשון לציון הונף לראשונה **דגל ישראל** כחול לבן, כדוגמת טלית התכלת, שבמרכזו מגן דוד. היה זה בחגיגת יום ההולדת השלישי של היישוב (1885).

ה. בִּמְקוֹם זה שרו לראשונה את **המנון התקווה**, כאשר האיכר שמואל כהן בחר בשיר של נפתלי הרץ אימבר, התאים לו מנגינה רומנטית עממית זאת בקרב תושבי ראשון לציון.

ו. **התזמורת** הראשונה בארץ, האורקסטרה, הוקמה וניגנה בראשון לציון.

שפת העם נוטה לקיצורים וכך גם ראשון לציון, שדווקא הלכה, צמחה והתעצמה עד לכדי העיר הרביעית בגודלה בארץ - שמה הצטמצם לכדי "ראשון" בלבד. לכן זכאים תושביה להכריז ברבים, ללא כל ויכוח: "**ראשונים** תמיד אנחנו!"

האם ראשון-לציון היא הראשונה?

השם "ראשון לציון" ניתן למושבה עפ"י הפסוק מישעיהו "ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אֶתְנָן". אכן, מייסדי המושבה האמינו כי הם הראשונים, מבשרי הגאולה, העולים ארצה ומתנחלים על אדמתה. חלוצים ההולכים לפני המחנה, שבעקבותיהם יבאו הרבים ויקוממו את הריסות הארץ. וכך כתב מנהיגם, זלמן דוד לבונטין:

לאחינו שבגולה... קומו נא והתעוררו... הנה ארץ אבותיכם לפניכם היא... יוכלו אלה הַפְּצִים באמת לעבוד את האדמה ולשומרה, להתיישב באה"ק... להיאחו בארץ אבותינו ולעבוד את אדמת הקודש... ובה תיפטר שאלת היהודים בכל ארצות פזוניהם וישראל ישכון לבטח בארצו.

ואולם האם מתיישבי ראשון לציון היו אמנם הראשונים? על כך אפשר להשיב בסגנון דיפלומטי: "כן ולא".

ונתחיל ב"**למה לא**". שתי תשובות לכך:

א. בוודאי שהם **לא** היו **קבוצת העולים** הראשונה. כבר לפני יותר מ-1,000 שנה עלו חבורות קְרָאִים בשם "אבלי ציון", שחיו בפרישות וציפו לביאת הגואל. בעקבות גירוש ספרד (1492) הגיעו קבוצות מגורשים לצפת ולבנותיה. בשנת 1700 עלו 1500 איש ממזרח אירופה בראשות ר' יהודה החסיד. במאה ה-17 החלה תנועת עליה של חסידים ופרושים (ימתגדים). עובדות אלה עמדו לנגד עיניהם של מייסדי העיר עמנואל שבשומרון, לכן הציבו שלטים בכביש המוביל למקום, עליהם רשמו את העליות המוקדמות הללו. בכך בקשו מן הסתם להוכיח, שלא ה'יציונים' הם הראשונים ש'המציאו' את השיבה לארץ, אלא שקדמו להם שלומי אמוני ישראל.

ב. ראשון לציון **אינה המושבה הראשונה**, קדמה לה פתח תקווה, שנוסדה כבר בשנת תרל"ח (1878) על-ידי אנשי חזון ומעש מן העיר העתיקה בירושלים.

להפצה ולמודעות מסחריות:

גל אורן BSD

הבונים 11 רמת גן 52462,
טל' 03-6133555, 03-6133699, מקס' 03-6133699,
דוא"ל dotan@go-bsd.co.il

מייסודה של **הסתדרות הפועל המזרחי בא"י**. יוצא לאור ע"י **מכון "צומת"**.

"שבת בשבתו" באינטרנט: zomet.org.il
למנוי באנגלית בדוא"ל: נא לפנות ל: dan@zomet.org
עריכה: **מכון "צומת"** אלון שבות, נוש עציון 90433, טל' 02-9931442, פקס' 02-9931889
www.zomet.org.il zomet@netvision.net.il
הוצאת העלון נתמכת ע"י משרד החינוך והתרבות

שם, פרדיננד, ואחריו בנו אלפונסו השני. ושוב נאלץ ליטול את מקל הנדודים לידיו, כשרח עם המלך הזה מאימת הצרפתים לאי סיציליה. עם כל הצרות שתכפו עליו, ראה לנכון לכתוב ספר נחמות ועידוד לאחיו הנדכאים - בספרו "מגדל ישועות" פירש את מדרשי חז"ל על הגאולה, ואף רמז שהמשיח יגיע בשנת רצ"ב (1532), אך בוודאי לא יהיה זה

משיחם של הנוצרים. תחנתו האחרונה היתה בוונציה, ושוב נקרא לשרת את שליטי המקום בתפקיד דומה לזה שמילא עד כה במקומות האחרים.

בכל תפקידיו פעל גם למען אחיו היהודים. אלפונסו מלך פורטוגל כבש את העיר ארזילה שבמרוקו, ובין השאר שבה משם 250 יהודים. אברבנאל דאג לפדות אותם מהשבי, וגם לספק להם את כל צרכיהם עוד שנתיים לאחר מכן.

ארבעה נהרות יצאו מעדן, וכל אחד ננקב בשמו, וכן איזו ארץ הוא סובב. אולם רק לגבי הפישון נזכרים האוצרות הנמצאים בו - זהב, בדולח ואבן השוהם. במה נשתנה נהר זה? שלושה מהנהרות ידועים גם לנו - הגיחון הוא הנילוס הסובב את כל ארץ כוש ומצרים, והוא גם סמוך לירושלים (!); החידקל הוא נהר 'תיגרי', וסובב את כל ארץ ארמניה והשיריא, ונזכר במראות דניאל; הפרת הוא בבבל, 'יוננס ביס סוף', והוא גבול ארץ ישראל. אבל הפישון רחוק הוא מאיתנו, שכן זהו הנהר 'גאנקי', וארץ החווילה היא מחוז באינדיאה (הודו). כיון שזהו אזור פחות ידוע (נזכר שקולומבוס, שיצא למסעותיו בדיוק בזמן גירוש ספרד, חשב בהגיעו לאמריקה שהוא נמצא בהודו) נוצר הצורך לפרט מה יש בארץ זו, ואלו צרכים הוא מספק אדם: "בתוך החול שלו ימצא זהב".

פיי אברבנאל לסי' בראשית

שר האוצר הנווד

"ויגרש את האדם"

כט בתשרי רס"ט (לפני 501 שנה) הוא יום פטירתו של **דון יצחק אברבנאל**, אשר זכה לשולחנות הרבה - לגדלות בתורה, לעושר וגם לכבוד. את חייו החל בליסבון שבפורטוגל, ובהיותו בן 35 כתב את פירושו לחומש דברים. אולם נאלץ להפסיק את כתיבתו בשל גיוסו על ידי המלך אלפונסו לשמש לו כשר אוצר. וכך תיאר תקופה זו בהקדמתו לפירוש על נביאים ראשונים: "שְׁלוֹ הַיִּיטִי בְּבֵיתִי, בֵּית וְהוֹן וְנַחֲלַת אֲבוֹת... בֵּית וְעַד לַחֲכָמִים בְּבֵיתִי וְחֻמוֹתַי הוֹן עֵתָךְ וְצַדִּיקָה, יָד וְשֵׁם, תּוֹרָה וְגִדּוּלָה". אולם המלך אלפונסו מת, ויורשו, בנו יואן השני, חשד בכל אלו ששרתו את אביו שהם מתנכלים לו, והרג אותם אחד אחד. והנה יום אחד "המלך דיבר: רדה אלי, אל תעמוד", מתאר אברבנאל בהקדמתו לפירוש על ספר מלכים. למזלו, "בדרך במלון, והנה איש עומד לנגדי ואומר לי: המלט על נפשך... עזבתי, נטשתי את נחלתי, הילדים אשר חנן אותי אלקים וכל אשר לי... ואבא אל מלכות קשטיליה...". יואן השני החריס את כל רכושו, ורק איפשר למשפחתו לצאת אחריו לעיר טולידו.

עם כל הצער שבדבר, אברבנאל מצא כי "טוב לי כי עוניתי, למען אלמד חוקיך", וכך התפנה לכתוב את ביאורו לנביאים ראשונים. בתוך חודשים ספורים (חשוון-טבת רמ"ד) סיים לכתוב את פירושו ליהושע, שופטים ושמואל. אך משהחל לכתוב את פירושו לספר מלכים, גייס על ידי פרננדו ואשתו איזבלה שליטי ספרד לאותו תפקיד שמילא בפורטוגל. אולם ביום פקודה לא עזרה לו משרתו, ולמרות מאמציו ניתנה הפקודה הידועה בשם "גירוש ספרד" (ט' באב רנ"ב, 1492). 300,000 איש, לפי תיאורו של אברבנאל, עזבו באותו יום את ספרד. הוא ובני משפחתו הגיעו לנפולי שבאיטליה. לעם ישראל היו מאורעות אלו אסון גדול (למרות, שמבחינה מסוימת גירוש זה קירב אותם לארץ ישראל, כיון שהשולטן התורכי קיבל אותם בזרועות פתוחות), אך אנחנו הרווחנו מגירוש זה את פירושו של אברבנאל לספר מלכים.

אולם גם בנפולי גייס אברבנאל לשירותו של המלך

רפואה והלכה

נכתב ונערך ע"י מכון פוע"ה
רח' עזריאל 19, גבעת שאול, ירושלים 70: 02-6515050

פרו ורבו בשבת

"וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ וּרְבוּ ... וַיְבַרֵךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ" (בראשית א')

קדושת השבת טבעה בבריאה האלוקית, כמו גם יצירת האדם עצמו. הביטוי המעשי של קדושה זו, הינן פרטי ההלכות של המותר והאסור בשבת. כאשר בני זוג נדרשים לטיפול פרויית, הם עשויים להתקל בשאלות בהלכות שבת, כגון: נטילת תרופות או זריקות להגברת הסיכוי להריון, ואף ביצוע הרעה או הפריה מלאכותית בשבת.

שאלת היסוד בסוגיה זו: מה המעמד ההלכתי - רפואי של זוג כזה? הרי אינם חולים במובן הרגיל, האם נפליג ונאמר שנחשיב את בני הזוג כחולים שיש בהם סכנת חיים? - הנפקא-מינה: חולה מסוכן מחללים עליו שבת אפילו באיסורי דאורייתא. ובמחלה שאין בה סכנה, מותרת אמירה לנכרי ולעיתים

גם איסורי דרבנן נוספים. ואילו במקרים של "מיוחד בעלמא" אסור אפילו ליטול גלולות, משום שחיקת סממנים.

נטיית פוסקי זמננו, להתייחס הלכתית למטופלי הפרויית כחולים שאין בהם סכנה. חולים - משום: **א.** לעיתים יש בכך "סכנת אבד" [רחם או שחלות וכד'] **ב.** לעיתים התופעה היא אכן סימפטום של מחלה כלשהי **ג.** צער הזוג, כל עוד לא נפקדו, אינו מוטל בספק, ויש להגדירו כסוג של מחלה. מאידך, אין סכנת חיים, כי הימנעות מטיפול בשבת איננה מאבדת את הסיכוי להריון, אלא רק דוחה אותו במעט.

למעשה: א. תרופות פומיות - מותר. **ב.** זריקות לשירי מותר ולווריד אסור. **ג.** מותר לבדוק עיתוי הביוץ ע"י קרקה, ואין לחשוש לצביעה, כי אינו לקיום. **ד.** הזרעות והפריות אינן נעשות בשבת שכן יש בעשייתן מלאכות דאורייתא.

והשומר את השבת יזכה לראות בכן ובבת!

כתב: **הרב יוסף איתן**, מרבני מכון פוע"ה eitan@puah.org.il
בחנות קופ"ח מאוחדת

בין קודש לחול

הרב עמיה גורדין
ר"מ בישיבת 'הר עציון'

מה שבא בקלות...

"דצמבר המר" - זעקו כותרות בעיתון ושר האוצר נתן במבט ראיון, הציבור מטומטם ולכן הציבור משלם, **מה שבא בקלות באותה הקלות ייעלם...** (מחכים למשיח, ש' חנוך)

***

המראיין: בסרט אושפיזין היה מסר שאנחנו אמורים לצפות לנס והוא יגיע בסוף?

שולי רנד: לא נכון, אני השתדלתי מאוד בתפילה.

המראיין: בתפילה...

שולי רנד: זו עבודת פרך! אתה חושב שלהתפלל ולהתבדד זה קל!

המראיין: ניסיתי לעשות התבודדות - פותחים את הפה ומתחילים לדבר.

שולי רנד: מה אתה אומר... לך תנסה עכשיו לעשות התבודדות. אתה תגלה כמה תפילה זו עבודה... זה קשה כי זה כל כך חשוב! ('עולם קטן' גיליון 220).

***

מתוך הזמנה לליל לימוד בהושענא רבה: "לילה של תיקונים ונביעות... לימוד ונגינה, נשמה ויצירה. בואו לגלות מעיין של תורה חדשה, בואו לפרוש כנפיים גבוה מעל מה שהכרתם..."

***

שולחן ערוך (סימן תרסד): ביום הושענא רבה מרבין מזמורים כמו ביום טוב ומרבים קצת בנרות כמו ביום הכיפורים...

משנה ברורה: נוהגים ישראל להיות נעורים בליל ערבה וכבר נדפס סדר (הלימוד).

***

"עשו מהתורות תפילות", ביקש ר' נחמן מחסידיו. עשו את התורה לרלוונטית. עשו את התורה לבקשת א-לוהים. בקשה זו של ר' נחמן, שהייתה חריגה בזמנו, זוכה בימינו ליותר ויותר היענות מצד הציבור. רצון פנימי לקשר בין התורה לקב"ה בוקע ועולה.

רצון זה, רצון יפה הוא. אולם ברצון לא די, צריך גם מעשה

נכון. טרם שנקשר בין התורה לקב"ה צריך ראשית לדעת תורה. לא ניתן לעשות מהתורה תפילה בלי לדעת מהי תורה. אפשר לחפש מטבע מתחת לפנס, אפשר לעשות מהחיפוש מתחת לפנס חוויה רוחנית מלהיבה. אבל אם רוצים למצוא את המטבע חייבים לחפש אותו במקומו.

המבין הגדול בפנימיות התורה, רבי שמעון בר יוחאי, קבע: "חביבים יסורים, ששלש מתנות טובות נתנו להם לישראל שאומות העולם מתאווים להן. **ולא נתנו להם אלא על ידי יסורים ואלו הם: תורה** ארץ ישראל ועולם הבא" (ספרי, דברים לב)

הקולות המנסים למצוא פתרונות קלים ונעימים ללימוד התורה נשמעים מפתים מאוד. מפתים אבל מטעים. אין מה לעשות. כדי ללמוד תורה צריך לעמול. בלי עמל לא ניתן לדעת פיזיקה, בלי עמל לא ניתן לדעת ביולוגיה. בלי עמל לא ניתן לדעת תורה.

זו קשה כי זה כל כך חשוב

"ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת..." התורה אינה רק סוג של קשר לקב"ה. התורה היא בראש ובראשונה חוקי המופלאים של הבורא. חוקים אמיתיים וחשובים שלא תמיד מדברים אלינו. נכון, אחרי שנלמד תורה ברצינות עלינו לנסות לקשר אותה לקב"ה, אבל זה השלב השני שחייב להגיע רק אחרי שלב א'. אי אפשר להגיע לגמר גביע האלופות בלי לעבור קודם במקדמות.

בשמחת תורה אנו שמחים בתורה שהי נתן לנו. שמחה שבאה אחרי עמל של הושענא רבה. רק אחרי עמל ניתן לשמוח בתורה. מי שרוצה לוותר על העמל ולגלות בהושענא רבה תורה חדשה שלא דורשת מאמץ עתיד להתאכזב עמוקות. **מה שבא בקלות באותה הקלות ייעלם.**

***

"קשר התורה בקב"ה הוא יסוד עבודת הקודש של אנשי הסגולה" קבע הרב קוק (אורות התורה ג,א) הקשר בין התורה לקב"ה דבר גדול הוא עד מאוד. דבר גדול שמצריך עמל. כדי להגיע לפסגה צריך לטפס, להזיע ולא להתייאש.

לתגובות, הערות והארות:
benkodesh@gmail.com

ר' שלמה שוק
ר"מ במקד"צ נוקדים

תערובת מסוכנת ואפלה. המסקנה המתבקשת לכאורה היא שעלינו לקרוא תגר על היצר הרע המתחפר לו אי שם בשוחות הגוף מלאי החושניות שלנו ולחסלו. **זהו היצר הרע של היצר הרע!** שכן באמת, היצר הרע נמצא גם ברוח וגם בגוף, ורק בגלל זיהוי לא נכון של מעמד הגוף בעבודת ה', החלטנו להתנפל על הגוף. בהתנפלות זו על הגוף כדי להבריח ממנו את היצר הרע בכל מחיר, אנו מבריחים אותו כנראה אל עולם... הרוח שלנו.

כך ניתן להבין את העובדה שבמקום שיש רוח אנו מוצאים לפעמים כל כך הרבה אגו וצורך בקישוטי כבוד מוחצנים. ליצר הרע יש מעלית שבו הוא מעלה ומבריח את היצר הרע המחופש ליצר טוב מן הגוף אל הרוח, כשכל כוונתו 'לשם שמיים'. כאשר אנחנו אוכלים יותר מדי, אנו מאשימים את היצר הרע. אך כאשר אנו רוצים להרחיב את מעגלי ההשפעה והכוחניות שלנו, אנו עושים זאת באצטלה של 'לשם שמיים' כמובן. בדיוק במקום הזה אפשר לזהות את היצר הרע שיש בתוך היצר הרע.

לסדנאות, ייעוץ, והנחייה אישית
Shok9@walla.co.il

חוט של חסידות

האם ליצר הרע יש יצר הרע?

הרב הצדיק ר' אליעזר מדזיקוב, בהיותו ילד עשה איזה מעשה ילדות כדרך הילדים. גער בו אביו הצדיק ר' נפתלי מרופשיץ, והוכיחהו. אמר לו הילד: ומה אעשה והרי יש לי יצר-הרע העומד עלי להסיתני, והוא פיתני ואפת. אמר לו אביו: אדרבה, ממנו תראה ותקח מוסר. הוא, היצר הרע, נאמן בשליחותו לפתות את האדם ועושה מלאכתו באמונה כאשר נצטווה.

השיב הילד: אבל היצר הרע אין לו יצר הרע...
(סיפורי חסידים, הרב זיין)

מכיוון שבתשובת ילד עסקינן, ארהיב עוז לומר ולכתוב שגם ליצר הרע יש יצר הרע. אם כך מהו היצר הרע של היצר הרע?

כולנו יודעים שבאישיותנו מתפקדים באופן כללי שני סוגי כוחות: מלמטה כוחות הגוף, ומלמעלה מככבים האינטליגנציות המגוונות שלנו. בדרך כלל, ובגלל המסורת הגלותית שעדיין מְשרשת בנו, אנו נותנים קדימות ועדיפות לכוחות הרוח, שבהם אנחנו מרגישים את עצמנו על הסוס, נעלים ונשגבים. והגוף? מה איתו? הגוף הוא לכאורה בית קיבלו העיקרי של היצר הרע. שם מקום מְשְׁכְנו, וכל כוחות הגוף שלנו יש בהם

הרב יוסי צבי רימון
רבה של אלון שבות דרום ור"מ ישיבת 'הר עציון'

למדני חוקך באמצע שמונה עשרה

מה הדין אם נזכר לאחר "ברוך אתה ה'", וטרם שסיים את הברכה?

הביאור-הלכה (קיד, ו, ד"ה בלא חתימה) מציע פתרון: נראה לי דאם אחר שאמר "ברוך אתה ה'" נזכר ששכח משיב הרוח לא יגמור את הברכה אלא יסיים למדני חוקך.

כידוע, אם בטעות אמר "ברוך אתה ה'" יכול לסיים למדני חוקך, כי זהו פסוק בתהלים. כך מציע הביאור הלכה לעשות גם במקרה שלנו. אולם, הדברים אינם פשוטים. **בשו"ת אגרות-משה** (או"ח ח"ד, צג) לא קיבל את דברי הביאור הלכה. הרב פיינשטיין טוען, שאף אם דרך זו (לומר "למדני חוקך") טובה לברכה רגילה, היא איננה טובה לתפילת שמונה עשרה, שהרי גם אם "למדני חוקך" הוא פסוק בתהלים, אין לומר תהלים באמצע שמונה עשרה!

למרות קושייך של בעל אגרות משה, הרי שמצאנו דעה מפורשת כזו בדברי הראשונים. וכך כותב **הריטב"א** בתחילת מסכת תענית (ג, ג) ד"ה ושמעתי. והרב פיינשטיין נשאר בצ"ע, כי לא מצאנו כך בראשונים אחרים, והדבר תמוה לדעתו.

ואכן, הרבה פוסקים הסכימו לדעתו של **הריטב"א והביאור-הלכה** (אשל-אברהם מבוטשאטש תכב; קצות-השלחן מז ס"ק ז; בן איש חי ניצבים כ; שו"ת יביע-אומר ח"א, כב ועוד). וניתן לבאר, שלמרות שלא כל פסוק ניתן לומר בשמונה עשרה, ייתכן שפסוק זה של "למדני חוקך" יכול להצטרף לכל ברכה, ובפרט במקרה של טעות.

למעשה, מעיקר הדין יכול אדם לסיים "למדני חוקך", ונחשב הדבר כאילו לא סיים את הברכה, וממילא יכול לומר "ותן טל ומטר לברכה וכו'" ולסיים את הברכה כדן (כפי שראינו). אמנם, כפי שנראה, ישנם עוד מקומות נוספים שבהם ניתן להוסיף "ותן טל ומטר" ולכן מי שרוצה, יכול שלא להוסיף כאן, אלא להמתין למקום הבא שבו ניתן להוסיף (וכך ניתן להבין **בריטב"א** עצמו, כי הוא נותן פתרון זה למקומות המעכבים את התפילה - עיין בחיי-אדם, כלל כד, כב), כפי שנראה בעיה בגליון הבא.

הלכה ממקורה

מן המקורות עד להלכה למעשה

השוכח להזכיר טל ומטר

בגמרא (ברכות כט) נאמר: "אמר רב אסי: טעה ולא הזכיר... שאלה בברכת השנים - אין מחזירין אותו, מפני שיכול לאומרה בשומע תפילה". מדברי הגמרא עולה שהשוכח לבקש בחורף טל ומטר אמנם יכול להשלים ב"שומע תפילה" (בניגוד לקיץ, שאם אמר "ותן טל ומטר" אינו יכול לתקן בהמשך, כי גשמים אינם רצויים בקיץ), אולם, אם סיים את התפילה יצטרך לחזור לראש התפילה.

האם ישנם מקומות נוספים שבהם יכול לתקן ולהוסיף "ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה"?

מה הדין אם נזכר לפני שסיים ברכת "ברך עלינו", לפני הזכרת ה' בחתימת הברכה? נחלקו ראשונים בדבר זה. לדעת **הראב"ה** (מובא ברא"ש, תענית א, א) צריך לחזור למילים "ותן טל ומטר לברכה" וממשיך משם כסדר הברכה. מאידך, לדעת **הרא"ש** אינו צריך לחזור אלא יכול להוסיף את המלים "ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה", במקום שבו נזכר שטעה (כל עוד הוא בתוך הברכה).

מהו טעם המחלוקת? בדברי הרא"ש מבואר שנחלקו האם יש חשיבות לסדר הפנימי של בקשת גשם בתוך הברכה. הרא"ש סובר שאין חשיבות לסדר הפנימי "שלא קבעו חכמים מקום להזכרה בתוך הברכה" ואילו הראב"ה סובר שיש חשיבות לסדר הפנימי.

להלכה פסק **המשנה ברורה** (קיו, ס"ק טו) כדעת **הרא"ש** שאם שכח, יכול לומר היכן שרוצה "ותן טל ומטר" (בתוך הברכה, ויאמר אחר כך "וברך שנתינו כשנים הטובות" כדי שיהיה מעין החתימה סמוך לחתימה), אך כתב שלכתחילה טוב יותר לנהוג כדעת **הראב"ה**, ולחזור מ"טל ומטר" ולומר משם את הברכה כסדרה (וגם ספרדים יכולים לשבח "ותן טל ומטר" בתוך הברכה, אך כיוון שהברכה שונה אצלם בקיץ ובחורף, ראוי שיחזרו ל"ברך עלינו". בירור הלכה, לרב דוד יוסף, הלכה ברורה ס"ק טז).

מפסקי הראש"ל הרב מרדכי אליהו שליט"א
ערוך מתוך הספר: "שו"ת הרב הראשי"

מכך הפעמון מנגן. כדי למנוע מצב זה מומלץ להוסיף מתלה למיוחד לשבת שעליו יהיה רשום "מתלה לשבת". תליית הפעמון על מתלה השבת תמנע מהדלת להשמיע צליל.

נכון הדבר שיתכן שיהיה לקוחות שלא ישתמשו במתלה זה, בין מפני השכחה, ובין כאלו שאינם שומרי שבת. עם זאת, מכיוון שעשית את כל המאמצים לא ייגרם חילול שבת - אינך צריך לחשוש יותר, ואינך גורם למכשלה.

הליכות עולם

פעמוני רוח בשבת

שאלה: בבעלותי חנות לקישוטי בית. אחד המוצרים הנמכרים בחנות הוא "פעמון רוח", בעל חרוזים וגלילי מתכת שבנקישתם זה בזה נשמע צליל יפה. ישנם אנשים שתולים קישוט זה בכניסה לבית, כך שעם פתיחת הדלת יישמע צליל הפעמון. האם פעמון זה מותר לשימוש בשבת?

תשובה: אכן קיימת בעיה לפתוח דלת כאשר כתוצאה

פניני 'אור החיים'

רבי חיים בן-עטר זצ"ל

ר' בעז אופן (עפ"י 'אור החיים' המבואר, מהד' "שמה-משה")

אור-החיים פותר את שתי הקושיות הללו בימכה אחת; אנו רגילים לחשוב שהשבת **חותמת** את ימי השבוע שעבר. אבל האמת היא שהשבת **פותחת** את ימי המעשה של השבוע הבא. כשברא הקב"ה את העולם יש מאין היתה זו בריאה זמנית, שהיה בכוחה לשרוד ששה ימים בלבד! כאשר באה השבת, ונשמרת, מתעוררת בעולם חיות חדשה שנותנת לו כוח להתקיים ששה ימים נוספים. וכך בכל שבוע ושבוע...

זו אפוא משמעות המילים "ברא א-להים לעשות"; **השבת עושה ומקיימת את העולם למשך ששה ימים נוספים!** כעת ברור מהי תרומת שומר השבת לבריאה; הוא שותף פעיל להמשך קיומה במרוצת שבוע הבא...

"כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא א-להים לעשות"

השבת נקראת "יום השביעי" שהרי תחילה ברא ה' את העולם במשך ששה ימים, וביום השביעי כלתה מלאכת הבריאה. נתקשו הפרשנים, מהו פשר הניסוח "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא א-להים לעשות"; והרי נכון יותר לומר: "כי בו שבת א-להים **מלעשות כל מלאכתו אשר ברא**"

(ילקוט"ש בראשית טו)

ועוד, חז"ל אומרים ש"כל המקדש את השבת כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית"; כיצד תיתכן שותפות רטרואקטיבית, והלא הקב"ה כבר כילה מלאכת הבריאה? וכי השותף שומר השבת יתופס טרמפי על עבודת האחר, הקב"ה?

נקודת מבט

הרב ישראל חזון
ראש מכון 'צומת'

ממקורה מעדיף לשבות מעט מהלכות שבת ולעסוק בהלכות תפילה. טבלאות מובטחות!

הארץ 'אור החיים' הקדוש

חידוש נוסף ואחרון חביב; החלטנו להקצות השנה מקום קבוע לתורתו של בעל 'אור-החיים' הקדוש, מתוך פירושו לתורה בשם זה. ענק-רוח זה, שחי במרוקו (ונפטר בירושלים שבין החומות בשנת תק"ג) התחבב מאד על אדמו"רי החסידות ובכלל. מדובר בפרשן-דרשן אדיר, בעל הבחנה דקה בפסוקים ובי-זמנית שופע הוגות הנושקת לעולמות הרמז והסוד. לאחרונה גם הופיע הספר במהדורה מנוקדת ומבוארת בשם **ישמח-משה**, עי"י **הרב אפרים משה קורנגוט**. שפתו הקשה עד מסורבלת של **רבנו חיים בן עטר**

עוצצת בין תורתו להבנת האדם הרגיל, ובעיקר למי שמחפש משהו קולח. **ר' בועז אופן** מבטיח לפשט את תורת המאור הגדול הזה ולהגישה בתוך 'נתיקי' והסבר השוים לכל נפש. אגב לא מצאנו תמונה המיוחסת אליו, כנראה למי ששקוע בעולם העליון. מישהו יכול/ה לעזור!

אולי לא הכל יודעים, אך בעל אור-החיים, היה מימבשרי הציונות, וחדור כיסופי עליה לציון "כי בא מועד". מי שסבור כי עליות חסידיות וחובבי-ציון הם תוצר מזרח אירופי בלבד - מוכחש ומוזם עי"י רבי חיים בן עטר. פירושו לתורה ספוג חיבת-ציון ומשוקעות בו קריאות גדולות לצאת מן הגלות ולהיאגל 'בדרך הטבע'. והוא קם ועלה; אגדות מצביעות על עץ תאנה בירושלים שבין החומות תחתיו ישב הקדוש וכתב דברי תורה בשנה הבודדת בה שהה בארץ הקודש, האחרונה לחייו. על מצבתו בהר הזיתים נחרת: 'יהארץ האירה מכבודו כאשר יאירו שבעת הנרות / הוא זיוה הוא הדרה / ה"ה המופלא וכבוד ה' מלא / המקובל אלקי חסידא קדישא כמור"ר חיים ין עטר ז"ל / נתבקש בישיבה של מעלה יום ט"ו לחודש תמוז שנת ה'תק"ג / להנות מזיו השכינה"'.
(נכתב במוצאי יוכ"פ)

שנה חדשה - פנים חדשות

ושוב "בראשית", ושוב התחלה, ושוב מחזוריות... כמנהגו המחזורי (אגב, משום מה סידור התפילות לחגים קרוי 'מחזור'. על שום מה?) אנו מנצלים את אי-היכולת להיות אקטואלי, צמוד למאורעות, בפרשת בראשית, עקב האילוץ הטכני לכתיבה מוקדמת. לפיכך אנו מעיפים מבט פנימה, לספר על ההתרעננות המחזורית של עלוננו הותיק.

מילות פרידה

כמנהגנו המחזורי, תחילה נברך בכל לב את המשמר היוצא. השנה ניפרד משני כותבים שאת מימיהם שתינו השנה; אחד הוא **הרב מיכי יוספי**, בעל ההגות הנפשית המתחברת, אשר תרם לעלוננו הרבה מעבר ל'**משהו לנפש**'. הרב מיכי מוכר

משימה: לפשט את תורת 'אור החיים' הקדוש, חובבי-ציון ממרוקו

רבים כאבן שואבת לנפשות צמאות, הזוכות להרעפת טל של ברכה מבאר זכה ונדיבה. השני, אפשר אפילו לומר מן העבר השני, הוא **אביעז ברטוב**, בעל ה'**מבט הצעיר**'. כיאה לתלמיד ותיק ב'גוש' הוא שטח בפנינו הערות צעירות ולא-שגרתיות. 'הזמן שידך לצעירים' ועוד תשמעו עליו, כבעל-דעה רגישה אך נחושה, בענייני השעה והמקום המעסיקים את הדור הצעיר (וכל המבוגרים פוזלים לעברם).

תזוזות וחידושים

השינוי הבולט ביותר היא החלטתנו להגיש בעמוד הראשון, הפותח, קטעי-דברים סביב הפרשה '**קצר ולשולחן**'. מסתבר כי רבים מקוראינו מחפשים מסרים, קצרים אך משמעותיים, שיוכלו להעלותם בין הדגים לבשר, בין הקוגל לטשולנט, ולתבל את שולחנם בהיגדים השוים לכל נפש. **בראון דסברג**, מחנך ותיק (כמה ותק כבר יכול לצבור צעיר לימים) התנדב לרקוח מרקוח זה להסיח בה בשעת הסעודה. אנחנו, והוא, פתוחים להערותיכם ולשינויים המתבקשים. נזרום יחדיו...

לא זנחנו חלילה את תורתו של מיועדנו הותיק, **הרב יהושע שפירא** שליט"א. פירות רוחו ועטו יבשילו מדי שבועיים, בעמוד 2, בטרקלין שמעבר לשער. מדי שבועיים נשוב גם למדורנו הותיק '**דרשת אורח**' (או 'אורחתי') בו נעלה הגויים של **רבנים אורחים ורבניות-מחנכות**.

מדור ההלכה של מו"ר הראשלי"צ **הרב מרדכי-צמח בן מזל-טוב אליהו שליט"א**, לרפוי"ש במהרה, ישנה את צורתו ויכלול תשובה הלכתית קצרה, מתוך מיקבץ תשובותיו בימי כהונתו כרב הראשי בפועל. המדור הסיביתי שלנו, פרי ידיעותיו ואיכפתיותו הגבוהה של **שלמה אילן**, **על דעת המקום**, יעטה מעט מחלצות חדשות וייתקרב למקורות; ישולבו בו קטעי שו"ת הלכתיים בענייני סביבה בהתאם לנושא הדו-שבועי. **הרב יוסף-צבי רמון**, בעל '**הלכה**

ספרי 'גובה חז"ל' של הרב ישראל חזון
ספר שופטים בגובה חז"ל (מהדורה אלבומית) 60 ש"ח
אתרי סגולה בגובה חז"ל 30 ₪
המחירים כוללים משלוח
מרכז ההזמנות
'צומת' 02-9932111

להתחיל מבראשית... עם ספרו החדש של הרב אמנון בזק

נקודת פתיחה
 עיונים קצרים בפשוטה של פרשת השבוע מתוך גליונות שבת בשבתו

כרכים א-ב
 54 ₪
 חדש כרך ב
 30 ₪

www.zomet.org.il 02-993-2111